

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора філософських наук Стрижачука Федора Васильовича
на дисертаційне дослідження Шимановича Андрія Олександровича
«Богословська екзегетика Карла Барта», подане на здобуття наукового
ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.14 – богослов'я**

Цілісна богословська програма протестантської неоортодоксії, ідейним лідером, натхненником та інтелектуальним локомотивом якої був видатний швейцарський теолог Карл Барт, стала одним із найбільш помітних, значущих, самобутніх та впливових явищ у християнській теології ХХ ст. Радикальна богословська переорієнтація під впливом всієї сукупності соціально-політичних чинників та нового перенавернення до Біблії як до Слова живого Бога, які були здійснені Карлом Бартом, стали потужним викликом та дієвою протидією ліберальній теології ХІХ ст. (зокрема, історико-критичній біблійній екзегезі) та її монополії на ринку ідей у тогочасному академічному богословському середовищі.

При цьому важливо зазначити, що П. Тілліх, будучи у багатьох питаннях співзвучним із Бартом, сформулював цілісну систему філософсько-апологетичного інструментарію на користь теоретичної можливості органічного поєднання християнства із раціональним дискурсом епохи модерну. Зокрема, Тілліх небезпідставно вважав, що будь-які надмірні атаки на модерний концепт автономності людини як на повстання проти традиційного християнського теоцентризму є не надто виваженими та відрефлексованими. Автор дослідження звертає увагу на цей нюанс, виявляє академічну доброчесність і не дозволяє собі висловлювати упередженого та однозначного негативного ставлення по відношенню до ліберально-богословського дискурсу та епохи модерну в цілому, але приходиться до збалансованого судження з цього приводу та деконструє застарілий міф про удавану поверховість та несерйозність напрацювань з боку представників ліберальної теології. Спираючись у своїх висновках на авторитетну думку Й.-Л. Громадкі, автор визнає за теологією ХVІІІ-ХІХ ст.ст. право вважатися серйозною

спробою інтерпретації священних текстів та викладу стрижневого змісту біблійного метанаративу у відповідності до інтелектуальних стандартів та вимог тогочасного культурно-історичного контексту.

Загалом піднята автором дослідження тема викликає особливу цікавість з огляду на той широковідомий факт, що концептуальна догматична система К. Барта та його більш ніж розлогий огляд всієї сукупності базових християнських доктрин на сторінках багатотомної «Церковної догматики» вже досліджені ретельно, ґрунтовно і багаторазово, в той час як ставлення Барта до теоретичних герменевтичних моделей та його безпосередні принципи біблійної екзегези являють собою певну лакуну в історії дослідження Бартової спадщини. Багатьма дослідниками (Б. Чайлдсом, Р. Хейзом, Дж. Вебстером, С. Гренцом, Р. Олсоном та й самим Бартом у його спілкуванні із Е. Тернейzenом) вже неодноразово було зроблено небезпідставний висновок про те, що його «Церковна догматика» є не лише працею з царини систематичної теології (чи догматичного богослов'я), а скоріше результатом кропіткої, методичної та планомірної біблійної екзегези, в той час як потужні традиційні тринітарні інтуїції та богослов'я Втілення цілковито пронизують герменевтичні принципи та екзегетичні підходи Барта. З огляду на це, здійснене автором дисертаційне дослідження є важливою для вітчизняного богослов'я спробою віднайти ті автентичні принципи тлумачення Святого Письма, які Барт поклав в основу всієї своєї багатодесятилітньої богословської активності (без різкого категоріального розрізнення його доробку на догматичний та екзегетичний), а також важливим намаганням порівняти ці екзегетичні принципи із домінуючими на той момент науковими парадигмами в царині біблійної екзегези і розглянути отримані результати дослідження в світлі сучасних викликів.

В середовищі науковців добре відомою є принципова та непримирена позиція Барта по відношенню спочатку до агресивної мілітаристської політики Німеччини епохи кайзера Вільгельма II, а пізніше – до націонал-соціалістичної ідеології та фактичної дехристиянізації Німеччини часів Гітлера. Автор дослідження детально розкриває ці історичні, суспільні та політичні передумови у підрозділі 1.2 як тло, на якому більш зрозумілою стає генеза Бартової думки та ті тектонічні зсуви у

розумінні багатьох магістральних теологічних питань, які були спричинені Бартом спочатку його діалектичною теологією (або теологією кризи), а згодом – програмою неоортодоксального повернення до базових засновків протестантизму доліберальної та допієтистської епохи.

Цілком вірно дисертант відмічає, що христоцентрична зосередженість Барта є базовою екзегетичною інтуїцією, яка є первинним герменевтичним ключем до розуміння біблійних текстів, і яка далі накладає відбиток на всі без виключення богословські підтеми, імпліцитно наявні у його монументальному творчому доробку.

На нашу думку, автор також досить адекватно відтворив непростий процес рецепції богословської спадщини Барта у німецькомовному та англomовному середовищі, звернувши при цьому свою увагу на важливу диференціацію у сприйнятті Бартової теології у Великій Британії та США, а також зазначивши, що американізована версія неоортодоксії не була простою калькою та копіюванням богословських концептів європейського неоортодоксального руху.

У своєму дослідженні автор наводить численні аргументи на користь несуперечливості базових положень протестантської неоортодоксії ХХ ст., коли аналізує ключові засадничі принципи та методологічні підходи цього потужного богословського руху. Відповідні постулати і висновки з них є абсолютно прийнятними та такими, справедливість яких можна вважати цілком доведеною. Так само можна стверджувати, що небезпідставною та правильною є ґрунтовна переконаність автора у важливості більшої вкоріненості у ранньохристиянській традиції в сучасних богословських розвідках, в той час як дефрагментація теології і зумовлена постмодерним дискурсом плюральність інтерпретацій та відносність будь-яких авторитетів стають майже унормованою, непохитною основою для сучасних богословських досліджень та при цьому майже делегітимізують, ставлять під сумнів саме право на існування тих концептуальних систем, які вбачають набагато більшу цінність у традиційних доктринальних положеннях – тріадології та христорології перших п'яти століть становлення християнської думки.

Відповідно, усі основні результати та висновки дисертації є такими, що не викликають гострих заперечень і заслуговують на цілковите прийняття як науково обгрунтовані та внутрішньо несуперечливі. Проте, при всій очевидній науковій добросовісності дисертації, яка написана на вдало визначену та досі недосліджену у вітчизняній теології тему із застосуванням гарно використаної богословської методології, ми не можемо не поставити досліднику деякі питання, а саме:

1. Чим був зумовлений вибір для порівняння із Бартовою богословською екзегезою саме тих древніх християнських мислителів, герменевтичні підходи котрих розглянуті у дослідженні та залучені до згаданого вище порівняльного аналізу (Ігнатій Антіохійський, Іринеї Ліонський, Максим Сповідник)?

2. Говорячи про історичний богословський контекст ХХ ст., чи не варто було б чіткіше провести порівняльний зріз, здійснити методологічне співставлення між, з одного боку, герменевтичними принципами і фактичною екзегезою Карла Барта та, з іншого боку, напрацюваннями не тільки деяких колег та однодумців Барта по неоортодоксальному табору (що здійснено автором), але й з підходами до Святого Письма тих сучасників Барта, котрі вбачали за необхідне утриматися від долучення до руху неоортодоксії, проте котрі здійснили зовсім не менший внесок у розвиток християнської богословської думки ХХ ст.?

3. Цікаво було б дізнатися думку автора: можливо, варто було б менш абстрактно, але більш чітко та виразно окреслити можливі перспективи та напрямки здійснення нових академічних досліджень, присвячених богословським підходам та напрацюванням Карла Барта, а також прописати, які саме тематичні напрямки зробили б їх релевантними по відношенню до інтелектуальних вимог сьогодення у контексті новітніх наукових тенденцій та суспільних викликів?

Висловлені зауваження та питання в жодному разі не знижують загальної позитивної оцінки отриманих у дослідженні результатів. В цілому, початково поставлена автором мета у дисертації повністю досягнута. Автор проявив себе як повністю зрілий науковець, а також продемонстрував високий рівень академічної добросовісності, богословської виваженості та інтелектуальної культури. Робота вирізняється структурною чіткістю й обгрунтованістю положень, що виносяться на

захист, а також вона є завершеною самостійною роботою дисертанта. Знайомство зі змістом дисертації, авторефератом та науковими публікаціями автора дають всі підстави для загального висновку про те, що робота **Шимановича Андрія Олександровича «Богословська екзегетика Карла Барта»** є самостійним завершеним дослідженням актуальної наукової проблеми, містить наукові досягнення та відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (із відповідними змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.14 – богослов'я.

**Офіційний опонент,
доктор філософських наук,
Академічний декан
Одеської богословської семінарії**

Ф. В. Стрижачук

Гідна Соризжачук Ф.В. зоб'явує.

Ректор ОБС Тейгачко

12.04.2021

